

I.S.T.I.T.U.T.A.S.

**MOKSLO DARBŲ
SAVADAS**
1992 - 2006

SOCIALINĖS PARAMOS BUVUSIEMS KALINIAMS BEI JĄ TEIKIANČIŲ ORGANIZACIJŲ IR INSTITUCIJŲ POREIKIŲ TYRIMAS (2001)

Rėmėjai: Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nuteistųjų ir grįžusių iš kardomojo kalinimo vietų, pataisos darbų ir socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigų asmenų socialinės adaptacijos 2001-2004 metų programą

Tyrėjų grupė: K. Alešiūnaitė, A. Dapšys, S. Mališauskaitė, V. Kalpokas, P. Ragauskas, G. Sakalauskas

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokios socialinės paramos reikia buvusiems kaliniams, ir suformuluoti socialinę paramą buvusiems kaliniams teikiančių organizacijų ir institucijų tinklo funkcionavimo principus. Siekiant šio tikslo, buvo atlikta oficialiosios statistikos analizė, buvusių kalinių teisinę padėtį apibūrinančių norminių aktų analizė, socialinę paramą buvusiems kaliniams teikiančių valstybinių ir savivaldybių institucijų bei nevalstybinių (nevyriausybinių) organizacijų sistemos funkcionavimo vertinimas, specialiosios literatūros apžvalga. Taip pat buvo atlikta asmenų, dirbančių socialinės paramos buvusiems kaliniams teikimo srityje, sociologinė apklausa.

Išanalizavus socialinės paramos asmenims, grįžusiems iš baustmės atlikimo įstaigų, praktiką, identifikavus problemas, su kuriomis šiai kategorijai priklausantys asmenys susiduria dažniausiai – įsidarbinimo ir sveikatos priežiūros problemas. Viena aktualiausių buvusių kalinių socialinės integracijos problemų yra įsidarbinimas išėjus iš laisvės atėmimo įstaigos. Didžiąją dalį buvusių kalinių sudaro potencialiai aktyviausio ir darbingiausio amžiaus asmenys. Pagal turimą išsilavinimą jie patenka į tas bedarbių grupes, kurios turi daugiausia problemų įsidarbinant. Atsižvelgiant į tai, kad daugumai nuteistųjų skiriamas pakankamai ilgas laisvės atėmimo laikas ir į tai, kad dauguma jų neturi galimybės dirbti laisvės atėmimo įstaigose, galima daryti išvadą, kad dauguma šių asmenų, jei ir turėjo tinkamą profesinį išsilavinimą, tai neturi ar yra praradę darbinis įgūdžius. Buvusiems kaliniams aktuali sveikatos priežiūros problema, neretai būtinas tuberkuliozės, priklausomybės ligų gydymas. Taip pat nemažai daliai buvusių kalinių reikalinga psichiatro ar psichologo pagalba.

Tyrimo duomenys parodė, jog 1998-2000 m. faktiškai teikiama socialinė parama buvo orientuota į buvusių kalinių elementarių poreikių patenkinimą, bet ne į jų socialinę integraciją: didžiąją teiktinos socialinės paramos dalį 1998-2001 m. sudarė vienkartinės pinigines pašalpos (savivaldybės beveik maksimaliai tenkino atitinkamus buvusių kalinių prašymus), o ne teikiamos socialinės paslaugos. Todėl tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad socialinės paramos sistema orientuota į trumpalaikį tiesioginį buvusių kalinių fizinių egzistencijos poreikių tenkinimą, o ne į šių asmenų poreikių tenkinimo problemų sprendimo perspektyvą – socialinės integracijos sistemą.

Remiantis tyrimo rezultatais, daroma išvada, kad esamus socialinės paramos buvusiems kaliniams teikimo trūkumus lemia paramos teikimo institucijų sistemos ir teisinio reglamentavimo ydos. Dauguma savivaldybių negali užtikrinti efektyvios socialinės paramos bei integracijos sistemos dėl to, kad šiuo metu nėra sukurta specializuotų įstaigų sistema. Daugumoje savivaldybių neveikia jokia specializuota įstaiga, socialinę paramą teikia tik socialinės paramos skyriai. Kartu atkreipiamas dėmesys į nepakankamą valstybės institucijų, atsakingų už socialinės paramos teikimą buvusiems kaliniams, veiklos koordinavimą. Tyrimo išvadose taip pat akcentuojama būtinybė tobulinti teisinę paramos teikimo buvusiems kaliniams reglamentavimą. Daugelyje Lietuvos Respublikos teisės aktų įtvirtinta, jog socialinė parama buvusiems kaliniams teikiama tokia pačia tvarka kaip ir kitoms socialiai remtinų asmenų grupėms. Keletas specialiųjų teisės aktų reglamentuoja socialinės paramos teikimą tik buvusiems kaliniams, tačiau jie nustato tik vieną, išimtinai šiai grupei asmenų teikiamą socialinės paramos formą – vienkartinę pašalpą. Tokia socialinė parama būtina, tačiau ji nepatenkina kitų, specifinių, buvusių kalinių poreikių, t.y. iš esmės nesprendžia buvusių kalinių socialinės integracijos problemų. Todėl būtina priimti teisės aktus, kurie aiškiai reglamentuotų ne tik institucijų, teikiančių pagalbą buvusiems kaliniams, sistemą bei kompetenciją, bet ir teikiamos pagalbos rūšis bei pobūdį.